

Wilde bijen in mijn tuin

Tekst en foto's Annette van Berkel

Look-alikes van bijen

Als je bezig bent met bijen, valt op dat er een heleboel vliegen zijn die op bijen lijken. Omdat vogels geleerd hebben dat bijen steken, blijven ze ook af van vliegen die sterk op bijen lijken. Dit fenomeen heet mimicry. Zelfs als mens moet je soms wel twee keer kijken of je met een bij te maken hebt of met een vlieg.

Vlieg of bij?

Ik vind het makkelijkst zichtbare verschil de voelsprietten. Vliegen hebben heel korte sprietten (drie leden) terwijl bijen lange voelsprietten (12 of 13 leden) hebben. Een paar andere kenmerken om vliegen van bijen te onderscheiden: vliegen hebben een enkel paar vleugels en bijen een dubbel paar. Vliegen hebben grotere ogen dan bijen die bij mannetjes op het midden van de kop tegen elkaar aan komen. Sommige van deze look-alikes hebben een relatie met bijen die verder gaat dan het uiterlijk. Andere helemaal niet. Ik behandel er hier een aantal.

Bijvliegen

Bijvliegen (*Eristalis* sp.) heten niet voor niets bijvlieg: het is een op bijen lijkende groep grote zweefvliegen (8-17 mm). Ze zijn doorgaans bruin met gelige vlekken op het achterlijf en houden hun vleugels iets gespreid. Van de 14 Nederlandse soorten is de helft algemeen. Je komt ze vaak tegen op bloemen. Vrouwtjes leggen hun eieren meestal in water met veel organisch materiaal. Hier eten de larven micro-organismen. Ik bespreek hier twee soorten.

Blinde bij, vrouwtje

Blinde bij

Een van de grootste (14-17 mm) en meest algemene bijvliegen is de blinde bij (*Eristalis tenax*). Blinde bijen hebben een karakteristieke dubbele rij haren op de ogen. Zij worden veel in tuinen gezien en worden daar vaak voor honingbijen aangezien. Het gevolg is dat door minder ingewijden soms in publicaties over (honing)bijen een foto van een blinde bij geplaatst wordt. Hun vleugels staan als een delta van het lichaam af; honingbijen leggen de vleugels tegen hun lijf aan.

Blinde bijen zijn jaarrond te zien. In oktober vliegen ze massaal op de klimop. Het gezoem is dan soms niet eens van de honingbijen maar van deze vliegen. Een deel van de vrouwtjes overwintert. Op een beetje warme dagen in de winter zijn ze een van de eerste insecten die je op beschutte plekken ziet zonnen en drinken op winterbloeiende bloemen.

Hommelbijvlieg

De hommelbijvlieg (*Eristalis intricaria*) is een van de mooiste bijvliegen die ik ken. Het beestje is over het hele lichaam behaard in de kleuren van een hommel. Vandaar de naam hommelbijvlieg. Mannetjes hebben in het voorjaar en zomer vaak een territorium in mijn tuin. Ze zweven op 1,5 meter hoogte op een warme open plek in afwachting van passerende vrouwtjes. Dit gezweef wordt afgewisseld met zonnen en drinken op bloemen. Zonnen doet een mannetje ook op je vinger als je die heel langzaam naar hem toe beweegt. De soort vliegt van eind maart tot en met augustus in twee overlappende generaties en is algemeen.

Hommelreus

De hommelreus (*Volucella bombylans*) doet zijn naam eer aan: het is een grote zweefvlieg (17 mm) en lijkt sterk op een hommel. Er komen meerdere kleurvormen voor die sterk lijken op de verschillende algemene hommelse soorten. De vorm *bombylans* lijkt op de steenhommel, de vorm *plumata* op het aardhommelcomplex en de minst algemene vorm *haemorrhoidalis* op de weidehommel. De gelijkenis is zo sterk dat ik bij hommeltellingen geregeld goed moet kijken of ik met een hommeltelster te maken heb of met een hommelreus.

Hommelbijvlieg, mannetje

Hommelreus vorm plumata, mannetje

Hommelreus vorm bombylans, vrouwtje

Hommelreus vorm haemorrhoidalis, vrouwtje

Hommelreuzen lijken niet alleen op hommels, maar zijn er voor hun voortplanting ook afhankelijk van. Zij leggen hun eitjes in een hommelnest. Het vrouwtje vindt het nest op de geur. Om binnen te komen poetst ze zich zeer uitgebreid, zodat ze geen eigen geur meedraagt. Uiteindelijk loopt ze, op een moment dat er even geen bewakers zijn, in gedrukte houding achter een binnenkomende hommel het nest in. Zo komt ze geen andere hommels tegen. Contact met de hommels in het nest wordt vermeden. Vervolgens is ze 10 tot 40 minuten in het nest bezig en legt er haar eitjes. De larven eten afval in het nest en zijn doorgaans niet schadelijk

voor de hommels. De kleurvorm van de hommelreus zegt niets over welke hommelsoort het vrouwtje gebruikt. Het zegt hoogstens iets over welke hommels het meest voorkomen in een gebied. De kans dat vogels ervaring hebben met deze hommels is groot en dus dat ze ook de erop lijkende hommelreuzen met rust laten.

De hommelreus is voor mij geen tuinsoort. Ik kom ze vooral tegen in de wat natuurlijker omgeving van mijn woonplaats. 🟡